

Δομιστική μέθοδος διδασκαλίας - Δομιστικά Προγράμματα Γλωσσικής Διδασκαλίας

Κώστας Δ. Ντίνας
Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας

20ός αιώνας: δομισμός, F. de Saussure (1916)

- ❖ επιστημονικό κίνημα - το όνομά του από την έμφαση στην έννοια της **δομής** (structure - **στρουκτουραλισμός**).
- ❖ η γλώσσα **σύστημα** στοιχείων και όχι μια απλή συμπαράθεση στοιχείων,
 - ❖ συγκροτείται, δηλαδή, από μονάδες σε διάφορα επίπεδα (φωνολογία, μορφολογία, σύνταξη, σημασία),
 - ❖ οι οποίες βρίσκονται σε αλληλεξάρτηση μεταξύ τους.

2

Η γλώσσα θεωρείται ιδιαίτερο σύστημα,

- ❖ το οποίο νοείται ως ένα «όλον», που αποτελείται από συγκεκριμένα μέρη, τα συστατικά του στοιχεία.
- ❖ Η αναγνώριση του συστηματικού χαρακτήρα της γλώσσας αναδεικνύει τη συγχρονική αυτάρκειά της:
 - ❖ επειδή η γλώσσα σε κάθε δεδομένη στιγμή είναι **σύστημα επικοινωνίας**,
 - ❖ η περιγραφή και η μελέτη της δεν προϋποθέτει το ιστορικό της **παρελθόν**

3

Δομή θεωρείται ένα οργανωμένο όλο

- ❖ που διαθέτει συστηματική υπόσταση,
- ❖ απαρτίζεται από επιμέρους ενότητες ή στοιχεία που είναι σε άμεση αλληλεξάρτηση,
- ❖ ενώ ασκούν στα πλαίσια του συστήματος ξεχωριστές λειτουργίες
- ❖ πβ. την κυβέρνηση μιας χώρας

4

Στη γλώσσα θα μπορούσαμε να πούμε ότι

- ❖ κανένα επιμέρους στοιχείο δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως γλωσσικό
- ❖ παρά μόνον αν εξεταστεί σε σύγκριση με τα υπόλοιπα με τα οποία μοιάζει ή διαφοροποιείται
- ❖ και πάντοτε μέσα στα πλαίσια ενός ευρύτερου γλωσσικού συνόλου, μιας γλωσσικής δομής.

5

Στη σύνταξη, π.χ.

- ❖ ένα στοιχείο μπορεί να χαρακτηριστεί υποκείμενο,
- ❖ μόνο αν αποτελεί στοιχείο δομής, εντάσσεται δηλ. σε μια πρόταση όπου συνυπάρχει και συλλειτουργεί με το ρήμα, το αντικείμενο κ.λπ.
- ❖ μια απομονωμένη λέξη έξω από προτασιακή δομή δεν μπορεί να είναι υποκείμενο·
- ❖ ο «ενικός» αριθμός είναι αδιανόητος χωρίς τον «πληθυντικό»,
- ❖ η «ονομαστική» πτώση χωρίς την «αιτιατική» κ.λπ.

6

Δείγμα δομιστικής προσέγγισης

- ❖ Η ανάλυση μιας γλώσσας κατά τη δομιστική (στρουκτουραλιστική) θεωρία ακολουθεί δύο βασικές διαδικασίες:
 - ❖ την κατάτμηση (segmentation)
 - ❖ και την ταξινόμηση (classification).

7

1. Κατάτμηση:

- ❖ ο τεμαχισμός του σε ελάχιστα συστατικά στοιχεία (segments).
- ❖ Η διαδικασία αυτή λέγεται κατάτμηση (segmentation), «ανάλυση σε άμεσα συστατικά», π.χ.

Ο	μαθητής	έγραψε	την	άσκηση
Ο	μαθητής	έγραψε	την	άσκηση
Ο	μαθητής	έγραψε	την	άσκηση
Ο	μαθητής	έγραψε	την	άσκηση
Ο	μαθητής	έγραψε	την	άσκηση

8

2. Ταξινόμηση

- ❖ η κατάταξη και κατηγοριοποίηση των στοιχείων αυτών,
- ❖ ώστε να περιγραφεί η δομή της γλώσσας και ο ρόλος του κάθε στοιχείου μέσα στο γενικότερο σύστημα
- ❖ κατανεμητική σύνταξη του λόγου:

Ο μαθητής έγραψε την άσκηση

		Π	
ΟΦ		ΡΦ	
ΑΡΘΡ	Ο	ΡΦ	
ΑΡΘΡ	Ο	Ρ	ΟΦ
ΑΡΘΡ	Ο	Ρ	ΑΡΘΡ
			Ο

9

Η δομιστική προσέγγιση στη διδασκαλία

- ❖ Εμφανίστηκε στις ΗΠΑ κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο
- ❖ χρησιμοποιήθηκε κυρίως για τη διδασκαλία του Κ2.
- ❖ και συνδέεται με τη γλωσσολογική σχολή του αμερικανικού δομισμού
 - ❖ με έμφαση στην έννοια της δομής.

10

Θεωρητική βάση του δομισμού

- ❖ στη γλωσσική διδασκαλία είναι η ψυχολογική σχολή του συμπεριφορισμού (behaviorism).
- ❖ Στα πλαίσια της συμπεριφοριστικής θεωρίας η γλώσσα είναι μορφή της ανθρώπινης συμπεριφοράς.
- ❖ Η γλώσσα θεωρείται σειρά υποκατάστατων απαντήσεων σε φυσικά ερεθίσματα οι οποίες ερμηνεύονται με το συμπεριφοριστικό σχήμα $E > A$.

11

Στη γλωσσική διδασκαλία ο δομισμός

- ❖ έστρεψε το ενδιαφέρον των μελετητών από τη λέξη στην πρόταση
 - ❖ ασκήσεις με κενά για συμπλήρωση,
 - ❖ γραμματική με παραδείγματα,
 - ❖ φρασούλες στο νηπιαγωγείο,
 - ❖ διδασκαλία συντακτικού

12

Ενδεικτικά παραδείγματα

- αναλυτικών προγραμμάτων γλωσσικής διδασκαλίας
 - νηπιαγωγείου
 - δημοτικού
 - γυμνασίου/λυκείου

13

Η Επικοινωνιακή Προσέγγιση

- ❖ Η εμφάνιση της Γενετικής - Μετασχηματιστικής Θεωρίας
 - ❖ (μέσα της δεκαετίας '60)
- ❖ οδήγησε σε αμφισβήτηση των διδακτικών μοντέλων που στηρίζονται στο Δομισμό
 - ❖ της Ακουστικο-προφορικής Μεθόδου στις ΗΠΑ και
 - ❖ της Καταστασιακής Διδακτικής Μεθόδου στη Μεγάλη Βρετανία

14

Απ' τη μια μεριά

- ❖ ο N. Chomsky απέδειξε ότι το δομιστικό μοντέλο ήταν ελλιπές
 - ❖ (δε λάμβανε υπόψη τη δημιουργική ικανότητα των ομιλητών)
- ❖ απ' την άλλη νέοι βρετανοί γλωσσολόγοι
 - ❖ (C. Candlin, K. Widdowson, K. Morrow, W. Littlewood)
- ❖ τόνισαν τη λειτουργική/επικοινωνιακή πλευρά της γλώσσας
- ❖ + η Κοινωνιογλωσσολογία

15

Κοινωνιογλωσσολογία

- ❖ μέσα της δεκαετίας του '60
- ❖ σχέση γλώσσας - κοινωνίας
- ❖ Το πεδίο που καλύπτει:
 - ❖ η γλωσσική ποικιλότητα σε όλες της τις διαστάσεις (γεωγραφική, κοινωνική, ιστορική, επιπέδων ύψους κ.λπ.),
 - ❖ η περιγραφή και ερμηνεία της λειτουργίας των γλωσσικών ποικιλιών,
 - ❖ η διγλωσσία και η πολυγλωσσία,
 - ❖ η σχέση της γλώσσας με την ταυτότητα (φύλο, έθνος κ.λπ.).

16

αντικείμενο - βασικές αρχές της ΚΓ

- ❖ Ο δομισμός προσπάθησε να «ουδετεροποιήσει» τη γλώσσα
 - ❖ ανεξάρτητη από πολιτικές και κοινωνικές αντιθέσεις
- ❖ κριτική των κοινωνιογλωσσολόγων στους δομιστές: ο καθένας προβάλλει και περιγράφει ό,τι ο ίδιος θεωρεί σωστό
 - ❖ (πβ. και την παλιότερη ρυθμιστική αντίληψη).
- ❖ Προβάλλεται επίσης μια συστηματική, ομοιογενής και ενιαία γλώσσα, πράγμα αντίθετο στην πραγματικότητα.

17

Η γλώσσα όμως

- ❖ δε χρησιμοποιείται από τους ομιλητές με τον ίδιο πάντα τρόπο αλλά
 - ❖ α) μέσα στην ίδια γλωσσική κοινότητα υποσύνολα ομιλητών παρουσιάζουν διαφοροποιήσεις στη φωνητική, το λεξιλόγιο κ.λπ., πβ. ιδιώματα, και
 - ❖ β) τα ίδια άτομα δε χρησιμοποιούν το ίδιο πάντα επίπεδο γλώσσας αλλά την προσαρμόζουν στις συγκεκριμένες συνθήκες επικοινωνίας.

18

με βάση όλα αυτά τα νέα δεδομένα

- ❖ (Chomsky - ΓΜΓ + ΚΓ + απόψεις των βρετανών γλωσσολόγων)
- ❖ Οι βρετανοί αυτοί γλωσσολόγοι
- ❖ ακολουθώντας τους λειτουργιστές γλωσσολόγους
 - ❖ (J. Firth και M.A.K. Halliday)
- ❖ και στηριζόμενοι στους αμερικανούς κοινωνιογλωσσολόγους
 - ❖ (D. Hymes, J. Cumpers, W. Labov)
- ❖ και σε ορισμένους φιλοσόφους της γλώσσας
 - ❖ (J. Austin και J. Searle)

19

Εν κατακλείδι

- ❖ παραδοσιακή γραμματική:
 - ❖ η γραμματική της λέξης
- ❖ δομισμός:
 - ❖ η γραμματική της πρότασης
- ❖ σήμερα (ΚΓ + ΣΛΓ + Κριτικός Γραμματισμός):
 - ❖ η γραμματική του κειμένου και (κυρίως) του συγκεκριμένου

20

τέλος

21